

Proaktive tiltak mot mobile vinningskriminelle

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2014

Kand.nr: 61 og 91

Antall ord: 8424

Innholdsfortegnelse

OVERSIKT OVER TABELLER OG FIGUR	2
1.0 INNLEDNING	3
2.0 PROBLEMSTILLING	3
2.1 BEGRUNNELSE	3
2.2 AVGRENSNING.....	4
2.3 BEGREPSAVKLARING.....	5
2.3.1 <i>Mobile vinningskriminelle</i>	5
2.3.2 <i>Proaktivt og reaktivt</i>	5
3.0 METODE	5
3.1 VALG AV METODE	6
3.2 FREMGANGSMÅTE OG INNHENTING AV KILDER.....	6
3.3 KILDEKRITIKK.....	7
4.0 TEORI	7
4.1 MOBILE VINNINGSKRIMINELLE	8
4.2 OPERASJON GRENSELØS	10
4.3 KRIMINALITETSFOREBYGGENDE ARBEID	11
4.4 PROBLEMORIENTERT POLITIARBEID	11
4.5 SITUASJONELL FOREBYGGING	12
4.5.1 <i>Rutineaktivitetsteorien</i>	13
4.5.2 <i>Rasjonell aktør</i>	14
5.0 DRØFTELSE	15
5.1 Plassen	15
5.1.1 <i>Delkonklusjon</i>	17
5.2 OBJEKT/OFFER	17
5.2.1 <i>Delkonklusjon</i>	21
5.3 FORBRYTEREN	22
5.3.1 <i>Delkonklusjon</i>	24
5.4 VURDERING AV PROAKTIVE TILTAK SETT I LYS AV STATISTIKK.....	25
6.0 AVSLUTNING	26
7.0 LITTERATURLISTE	28
7.1 PENSUM.....	28
7.2 SELVVALGT PENSUM	28
8.0 VEDLEGG	30
8.1 VEDLEGG 1	30
8.2 VEDLEGG 2	32
8.3 VEDLEGG 3	33
8.4 VEDLEGG 4	34
8.5 VEDLEGG 5	34

Oversikt over tabeller og figur

Tabell 1 Utvikling i anmeldte innbrudd i dk.no.sv 2006-2012	9
Tabell 2 Anmeldte innbrudd per 100.000 innbyggere i dk.no.sv 2013	10
Figur 1 Kriminalitetstriangelet.	13

1.0 Innledning

I følge trusselvurderingen fra 2012 fremgår det at mobile vinningskriminelle (MVK) er en nasjonal og internasjonal utfordring som får stor offentlig oppmerksomhet (Kripos, 2012). Underliggende tall fra politidirektoratet viser at vinningskriminalitet dominerer kriminalitetsbilde, og utgjør 61,3 % av alle anmeldte lovbrudd. Tallene viser at den største økningen er innenfor vinningslovbrudd og fra personer på offentlig sted. Personer fra Øst-Europa er overrepresentert i den organiserte vinningskriminaliteten (Politidirektoratet, 2010).

Hansen (2010) skrev i sin ”*Evalueringsrapport av samarbeidsprosjektet OP Grenseløs*”, at i perioden 2009-2010 var det pågrepet 171 MVK. Av disse var 84 personer fra Litauen, 40 fra Polen og 11 fra Romania.

Kriminalitetsbildet i Norge er preget av økt globalisering (Stortingsmelding nr. 7). I 1999 ble tilknytningsavtalen til Schengen-samarbeidet inngått, og senere realisert 25. mars 2001 (Kvam, 2008). Dette har medført passfrie innreiser til Schengenmedlemsland. I alt er det 27 medlemsland som inngår i Schengen-samarbeidet. Utvidelsen har medført økt mobilitet i Europa. Dette kan ha en direkte konsekvens for antall vinningskriminelle i Norge, samt endring i det totale kriminalitetsbildet (Kripos, 2012).

2.0 Problemstilling

Med utgangspunkt i overnevnte beskrivelse av problemet med MVK, har vi valgt følgende problemstilling:

”I hvilken grad fungerer de proaktive tiltakene som politiet har iverksatt mot mobile vinningskriminelle”?

2.1 Begrunnelse

Arbeidet mot et tema og problemstilling i bacheloroppgaven har endret seg underveis, og det endelige valget kom med bakgrunnen i ulike motivasjonsfaktorer. For det første fikk vi begge oppleve synligheten av MVK som et gjentakende problem i praksisåret vårt. Vi så det gjennom oppdragsløsning og i kontakt med tjenestepersoner. For det andre er MVK en stor del av kriminalstatistikken som det er vist til i innledningen. For det tredje er vi interessert i

tema da MVK er et problem som rammer publikum, derav også oss. Gjennom praksisåret har vi begge opplevd ulike oppdrag tilknyttet MVK. Vi ser på temaet innenfor MVK som spennende og utfordrende, og ønsker derfor å se hvordan politiet jobber for å forebygge denne type kriminalitet.

2.2 Avgrensning

I en oppgave med valg av et tema og problemstilling av slik omfattende art ser vi oss nødt til å avgrense oppgaven. Vi velger å avgrense denne oppgaven til å ta for seg arbeidet mot vinningslovbrudd i hjemmet, innenfor gruppen MVK. Det følger av punkt 2.3.2 at det forebyggende arbeidet avhenger av et tosporet arbeid, både proaktiv og reaktiv. I vår oppgave ønsker vi å ha hovedfokus på proaktive tiltak som allerede foreligger, og vurdere i hvilken grad de fungerer.

Når vi i denne oppgaven bruker ordet "fungerer" vil betydningen være å finne ut i hvilken grad det proaktive arbeidet politiet bruker mot MVK kan *redusere* MVKs virksomhet. Vi har valgt å ha arbeidsspørsmål som anvendes i drøftelsen.

1. Hvilke proaktive tiltak kan politiet gjøre for å påvirke plassen i den grad at det blir mindre attraktivt, og dermed redusere at vinningslovbrudd i hjemmet forekommer?
2. Hva kan politiet som vokter gjøre for å påvirke objekt/offer som et element slik at politiet i sin helhet kan redusere vinningslovbrudd i Norge?
3. Hva kan politiet gjøre for å gjøre vinningslovbrudd i Norge mindre tjenlig for gjerningspersonene?

Dette belyses gjennom evalueringsrapporten av samarbeidsprosjektet Operasjon Grenseløs, statistikk, kriminalitetsforebyggende metoder og intervju.

Politiet har en rekke ulike kriminalitetsforebyggende metoder som kan settes i verk, blant annet gjenopprettende rett, personorientert-, lokalorientert-, situasjonell- og problemorientert forebygging (Lie, 2011). I denne oppgaven velger vi dog å ta utgangspunkt i situasjonell- og problemorientert forebyggende metode. Disse vil vi drøfte opp mot rutineaktivitetsteorien og ta utgangspunkt i økt oppdagelsesrisiko og økt anstrengelse. Politisamarbeidet foregår både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Denne oppgaven tar for seg det nasjonale samarbeidet. Bakgrunnen for avgrensningen er at vi vil gå i dybden på arbeidet som blir gjort.

2.3 Begrepsavklaring

2.3.1 Mobile vinningskriminelle

Organisert kriminalitet¹ er et voksende problem i Norge, og for å forebygge mot dette må det jobbes systematisk og målrettet. Vi tar utgangspunkt i den organiserte kriminaliteten i form av utenlandske MVK. De er en ikke-homogen type kriminelle i den form at de ikke er stasjonert på et sted, vanskelig å finne tilknytningsstedet på gjerningspersonene, og høyst eksperter på sitt område (Hansen, 2010). Utenlandske MVK har i mange tilfeller lav tilknytning til Norge, og gjør det dermed vanskelig å jobbe mot (Hansen, 2010).

MVK forstås på flere måter, blant annet i Hansen sin evalueringsrapport, hvor han trekker fram hvordan MVK kjennetegnes. I 2012 utarbeidet Kripos en trusselvurdering mot MVK. Vi tar utgangspunkt i denne definisjonen. *”Med mobile vinningskriminelle forstås kriminelle personer som ikke har fast opphold i Norge, og som begår vinningskriminalitet og annen grov kriminalitet med hele landet som nedslagsfelt”* (Kripos, 2012, s. 5).

2.3.2 Proaktivt og reaktivt

For å kunne redusere kriminaliteten generelt, opererer man etter to hovedstrategier. Den proaktive strategi tar for seg å hindre at kriminaliteten oppstår. Dette utøves ved for eksempel at politiet arbeider mot såkalte ”hot spots”, som betyr å pasifisere et område ved å sette inn tiltak eller jobbe oppsøkende mot utsatte grupper eller miljøer. Den reaktive strategi tar for seg å reagere på et lovbrudd i etterkant av en kriminell handling, for dernest å straffeforfølge vedkommende. Riksadvokaten (sitert i Lie, 2011) mente at disse to hovedstrategiene er avhengig av hverandre. Arbeidet må vurderes gjennom hvert enkelt politidistrikt sitt behov og blir derfor dynamisk. For at politiet skal forebygge best mulig mot MVK, må det derfor legges opp en strategi som inneholder begge arbeidsmetodene (Lie, 2011).

3.0 Metode

Sosiologen Vilhelm Aubert forklarer metode som *”(...) en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metode”* (Dalland, 2012, s. 111).

¹Justis- og beredskapsdepartementet (2009) Hentet fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2009/nou-2009-15/9/6/3.html?id=569446>

3.1 Valg av metode

For å vurdere i hvilken grad de proaktive tiltakene politiet bruker ovenfor MVK fungerer, har vi valgt å skrive en teoretisk oppgave. Vi vil undersøke og diskutere vår problemstilling, med utgangspunkt i allerede eksisterende studier. Vi ønsker i tillegg å foreta en empirisk studie som tar utgangspunkt i en kvalitativ metode, ”kvalitativt metode tar sikte på å fange opp mening, opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle” (Dalland, 2012, s. 112). Som en del av denne metoden er kvalitativt intervju et personlig møte med intervjuobjektet for å få frem personens syn på problemet (Halvorsen, 1993). For å få intervjuobjektets erfaringer og meninger rettet mot problemstillingen, har vi valgt et strukturelt intervju. Intervjuguiden er blitt utformet med utgangspunkt i problemstillingen. Intervjuobjektet fikk før intervjuet en introduksjon til hvordan intervjuet skulle foregå, samt hva formålet med det var (Se vedlegg 1). Bakgrunnen for valg av denne form for innhenting av empiri er fordi meninger og erfaringer ikke lar seg tallfeste. Dette kalles for en triangulerende metode. Ved bruk av triangulerende metode, kan det gi økt troverdighet, ved at vi får belyst problemstillingen fra flere sider (Halvorsen, 1993).

3.2 Fremgangsmåte og innhenting av kilder

I vår oppgave foreligger det lite pensum fra Politihøgskolen om MVK, men det foreligger generelle prinsipper som kan anvendes ovenfor alle typer kriminelle, også MVK. Av den grunn har vi søkt på Politihøgskolens bibliotek for å innhente selvvalgt pensum. Det foreligger ulike studier på dette området som både omhandler organisert kriminalitet, og MVK. Søkeordene vi har benyttet oss av er ”organisert kriminalitet”, ”internasjonalt samarbeid” og ”mobile vinningskriminelle”.

Publiserte trusselvurderinger, Stortingsmeldinger og Norges offentlige utredninger (NOU) blir benyttet i vår oppgave som støttelitteratur.

Vi har kontaktet en person med lang fartstid i politiet og spesialkompetanse på området. Intervjuobjektet stilte seg positiv til å dele sine meninger og erfaringer om det arbeidet som faktisk blir gjort. Personen samtykket over telefon til å delta i intervjuet. Vi har valgt å holde intervjuobjektet anonymt, for å få en høyere grad av ærlighet. Ved å anonymisere personen kunne vi dessuten få et større innblikk i hvor problemene ligger, uten at vedkommende kunne tilpasse svarene til de ulike spørsmålene. I tillegg valgte vi dette med hensyn til personvern.

3.3 Kildekritikk

Leth og Thurén (2000) kommenterer at kildekritikk er viktig i arbeidet med en oppgave, i forhold til å innhente informasjon som er korrekt fremfor spekulasjoner. Videre bruker Dalland (2012) også Leth og Thurén sin tekst om at kildekritikk anvendes for å fastslå om en kilde er sann eller ei. Det foreligger ulike teorier om MVK i tillegg til organisert kriminalitet. Vi har vært kritiske til bruk av kilder, ved å ta utgangspunkt i primærkilder. Dalland (2012) beskriver primærkilden som den opprinnelige kilden, mens sekundærkilden er informasjon hentet fra primærkilden. I vår oppgave har vi valgt å anvende primærkilder i den utstrekning det har latt seg gjøre.

Om vi hadde intervjuet flere personer kunne vi ha fått et mer nyansert bilde, da vi hadde hatt flere å sammenlikne empirien med. Intervjuobjektet sin forforståelse vil på mange måter forme empirien. Intervjuobjektet viste imidlertid til foreliggende teorier i deres arbeid, noe som støtter opp om de teoriene han referer til.

Som vist tidligere foreligger det lite forskning som har akademisk tyngde knyttet opp imot problematikken MVK. Ei heller er Hugo Hansen sin evalueringsrapport å regne som akademisk, da denne ikke er offentlig publisert i politihøgskolen sin skriftserie, men er en rapport skrevet på vegne av et samarbeidsprosjekt. Om vi hadde innhentet og brukt ytterligere litteratur kunne dette styrket oppgaven. På bakgrunn av det overnevnte har vi stilt oss kritiske til vårt begrensede utvalg av litteratur.

Statistikken på sin side kan være en svakhet. Statistikkene som er funnet, kan til en viss grad være misvisende i form av blant annet statistikkføring, mørketall og kategorien (vinningslovbrudd framfor vinningslovbrudd i hjemmet).

4.0 Teori

De kriminalitetsforebyggende tiltakene danner en oversikt for vår videre drøftelse. Teorien situasjonell forebyggende metode blir utdypet, da vi ser på denne som mest aktuell for vår drøftelse. Allikevel ser vi at problemorientert politiarbeid er førende for all type forebygging, da det foretas analyser og vurderingen i denne fasen. I tillegg er lokalorientert politiarbeid viktig, da dette handler om lokal kunnskap til distriktet, og tett samarbeid med lokale aktører

(Lie, 2011). Med utgangspunkt i at MVK er mobile og stadig på flyttefot, er det vanskelig å få lokal kunnskap til denne gruppen kriminelle. Av hensyn til oppgavens begrensning går vi ikke inn på lokallorientert politisamarbeid, og hvordan samarbeidet mellom disse lokale aktørene foregår.

4.1 Mobile vinningskriminelle

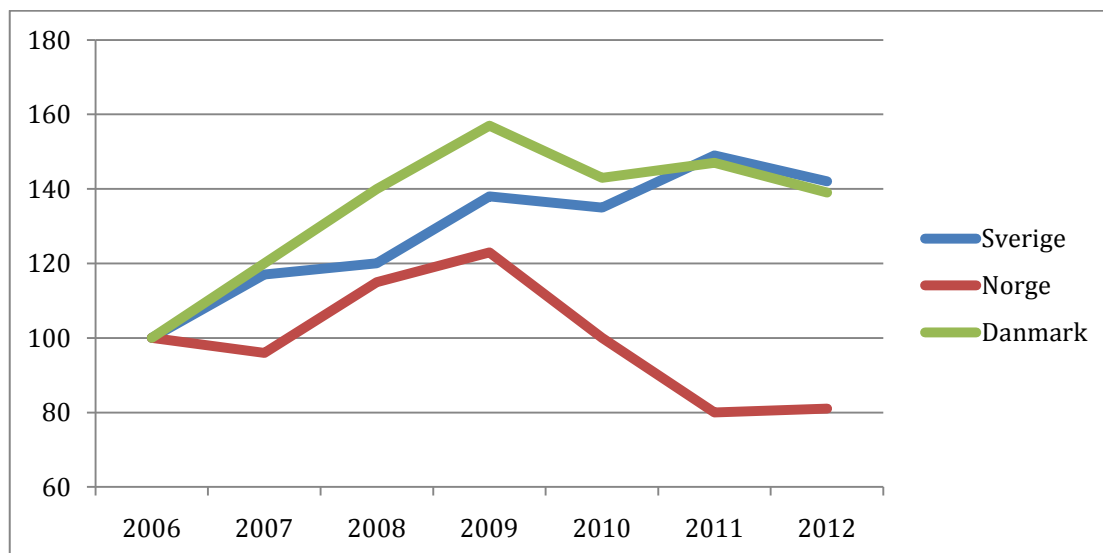
MVK er ikke noe nytt fenomen i Norge. Hansens rapport fra 2010 hevder at ikke etnisk norske har kommet til Norge for å begå vinningslovbrudd og annen type kriminalitet, og dette i lang tid før et vesentlig arbeid mot MVK ble iverksatt. Det som er spesielt med denne nye kriminaliteten er at de har spesialisert seg på vinningslovbrudd i hjemmet, biltyveri, gullsmedinnbrudd et cetera. I tillegg har de et hurtig bevegelsesmønster, hvor de forflytter seg raskt fra distrikt til distrikt, og er tilbake i hjemlandet før politiet i Norge vet ordet av det (Hansen, 2010). I tillegg kan den digitale utviklingen sees på som en utfordring når det kommer til arbeidet mot MVK. Gjerningspersonene kommuniserer via mobiltelefoner både inn- og utlands; de avtaler møter, har utkikksposter, planlegger raid og eventuelle overnattingssteder hos andre gjerningspersoner som har tilknytning i Norge. For politiet er dette utfordrerne, da gjerningspersonene skifter mobiltelefoner, Sim kort, med mer. På denne måten vil det være vanskelig å spore, holde øye med og ha oversikt over deres bevegelsesmønster (Hansen, 2010). *”Vinningskriminaliteten har blitt mer brutal enn tidligere; det er ikke noe hverdagslig i slike hendelser. De røkter ved trygghetsfølelsen til folk, og kriminaliteten rammer enkeltpersoner”* (Kripos, 2010, s. 6).

I tilfeller som Hansen (2010) har fått kjennskap til gjennom Operasjon Grenseløs viser det seg forskjell på tradisjonelle vinningskriminelle og MVK. De har gjerne vært på rekognosering i forkant for å bli kjent med alarmer, teknisk oppbygning og konstruksjoner, og legger svært få ganger igjen spor. Det er flere spekulasjoner gjennom aviser og andre debattinnlegg hvor det er en oppfatning av hvor lang tid det tar for innbruddstyven å komme seg inn på bopel. Det er snakk om sekunder til minutter. Dette kan underbygge teorien om presisjon og kunnskap om hvordan MVK gjennomfører lovbruddene. I motsetning til den norske vinningskriminelle som ofte opererer alene, og i flere tilfeller legger igjen spor på åstedet (Kripos, 2010).

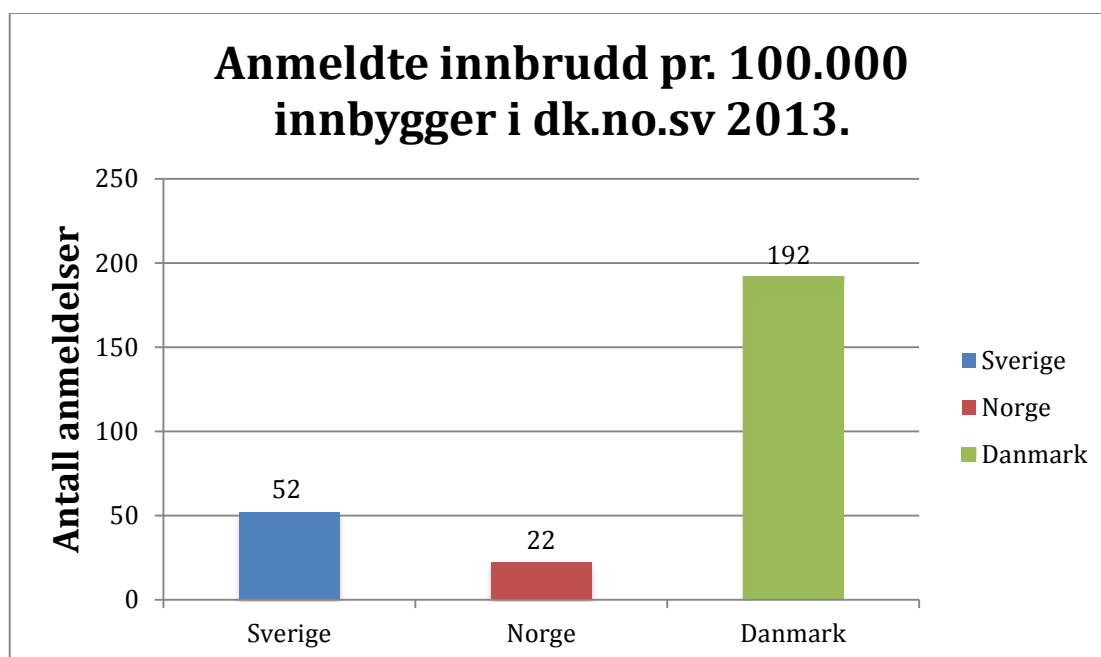
For å finne ut i hvilken grad arbeidet mot MVK har utviklet seg, tar vi utgangspunkt i statistikk med vinningslovbrudd. Statistikken vil vise tegn på utviklingen, sett opp mot det

arbeidet som konkret er iverksatt. Statistikken vi presenterer inneholder også annen type vinningslovbrudd enn i hjemmet. I Hansens rapport vil tallene stadig foreldes. Nye tall hentet fra det kriminalitetsforebyggende Råd (KRÅD) kan vise den videre utviklingen. I den tidligere utviklingen innen grovt tyveri fra villa, vises en stigning i 2008 etter mange år med nedgang, for deretter å vise en nedgang i årene 2009 – 2010 (Hansen, 2010). Individuelle forskjeller i landet utpeker seg i forhold til om det er storby, hovedstaden Oslo, eller distrikter som har hatt utfordringer ved enkelthendelser. Distriktene i Operasjon Grenseløs hadde en nedgang på 33,2 % i samme periode. I likhet med Hansens tall fra 2010 viser figur 1 utviklingen i Norge, der det er en tydelig nedgang fra 2009 fram til 2011. Fra 2011 til 2012 har tallene vært stabile. I kontrast til Norge har Sverige og Danmark en større prosentandel anmeldte innbrudd slik som statistikken i figur 2 viser (Nadheim, 2013). Det er i utgangspunktet ikke hvordan utviklingen i de andre nabolandene har endret seg som står i fokus i vår oppgave. Dette er imidlertid en oversikt over at endringene i Norge også har en sammenheng med endringene i Sverige og Danmark. Samarbeidet over landegrensene har klart en viktig betydning for utviklingen på kriminaliteten både i og utenfor Norge (Hansen, 2010). Dette kan blant annet sees i sammenheng med Lie (2011) sin fremstilling av den positive omfordelingseffekten og forflytningsteorien.

Tabell 1 Utvikling i anmeldte innbrudd i dk.no.sv 2006-2012 (Nadheim, 2013). Se vedlegg 4 for det originale diagrammet.

Tabell 2 Anmeldte innbrudd per 100.000 innbyggere i dk.no.sv 2013 (Nadheim, 2013). Se vedlegg 5 for det originale diagrammet.

4.2 Operasjon Grenseløs

Samarbeidsprosjektet Operasjon Grenseløs ble opprettet 12. oktober 2009. Prosjektet består av Asker og Bærum-, Søndre Buskerud-, Vestfold- og Telemark politidistrikt. Bakgrunnen for samarbeidet med de overnevnte politidistriktene, hadde utspring fra et tidligere prosjekt i Vestfold politidistrikt. Vestfold sitt prosjekt hadde som hovedmål å analysere utviklingen i kriminalitetsbilde i distriktet hvor østeuropeere var gjerningspersoner. Evalueringen av dette prosjektet konkluderte med at politidistriktet ikke ene og alene var mest utsatt for MVK. Dette ble begrunnet med at MVK oppholdt seg på steder kort tid av gangen, og at det ofte var tilfeldigheter hvor de dro neste gang, og hovedmålet var å redusere mobil vinningskriminalitet for hele regionen og derigjennom skape en økt trygghet for publikum (Hansen, 2010).

Noe som viser at tidligere arbeid har fungert, er resultatene prosjektet har fått. KRÅD publiserte i 2010 en artikkel om Operasjon Grenseløs hvor Politistasjonssjef i Tønsberg, Øystein Holt, og prosjektleder og politiadvokat Kjell Johan Abrahamsen deltok. Her det ble poengtert at etter 3 måneder etter at prosjektet startet, førte distriktoverskridende samarbeidet til 80 pågripelser og 63 varetektsfengslinger. I tillegg ble det påpekt at prosjektet har ført til over 400 straffesaker og 80 personer ble idømt lengre straffer. Operasjon Grenseløs skal kun konsentrere seg om MVK, ikke narkotika, trafikk, smugling et cetera. I de tilfeller hvor det er

mistanke om MVK, kan de fire ulike distriktene stille med til sammen 17 mann i løpet av kort tid (Ørslie, 2010).

4.3 Kriminalitetsforebyggende arbeid

Kriminalitetsforebyggende politiarbeid vil si å være i forkant, og forhindre en uønsket handling. Det være seg i forhold til proaktivt og reaktivt politiarbeid (Lie, 2011). Politiloven § 1, 2.ledd omhandler politiets mål og oppgaver. Her fremgår det at ”*Politiet skal gjennom forebyggende (...) befeste borgernes rettsikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig*” (Politoloven, 1995, s. 1). Lie (2011) fremstiller fem ulike kriminalitetsforebyggende metoder. Vi kommer til å vise til to av metodene, da disse er hensiktsmessige med henblikk på å besvare vår problemstilling.

- *Situasjonell forebygging*: Denne modellen tar sikte på å sette i verk tiltak for å hindre at lovbruddet skjer på konkrete områder, fremfor å sette inn tiltak rettet mot straffereaksjonene eller gjerningsperson (Lie, 2011).
- *Problemorientert politiarbeid*: Denne metoden baserer seg på å jobbe mindre hendelsesstyrt og mer proaktivt ved å kartlegge og analysere problemet, for deretter sette inn tiltak, for tilslutt å evaluere (Lie, 2011).

4.4 Problemorientert politiarbeid

Problemorientert politiarbeid (POP) ble introdusert og grunnlagt av Herman Goldstein. POP er den førende metode i det forebyggende arbeidet for politiet, og ligger til grunn for en stor del av forebyggingen. I denne metoden anvendes modellen KATE, som inneholder kartlegging og identifisering av et problem, analysere de bakenforliggende årsaker til problemet, sette inn tiltak som er gjennomførbare, og evaluere prosessen både underveis og i etterkant. Denne metoden brukes for å få en målrettet og effektiv polititjeneste. En god POP-analyse vil kunne veksle mellom de ulike fasene, da en i analysefasen kan tilegne seg ny kunnskap som tilsier at en må kartlegge problemet igjen. POP-analyse gjør seg gjeldene på gjentatt kriminalitet, og ikke enkeltstående hendelser (Lie, 2011). I vår oppgave er MVK et gjentakende problem, og en slik analyse ser vi kan være hensiktsmessig.

Forebygging av MVK krever en grundig POP-analyse. Det er i så måte viktig at alle ansatte i politiet er kjent med POP som analyseredskap og arbeidsmetode (Lie, 2011). Manglende

kunnskap kan føre til et man mister eierforholdet til arbeidet, og således kan dette gå utover innsatsen som legges ned. Når en mister eierforholdet til en sak, kan dette føre til enkle og raske løsninger, hvor en for eksempel foretar en mer overfladisk analyse. Goldstein, (sitert i Lie 2011), ønsker å effektivisere politiarbeidet ved å være mer i forkant, enn å reagere i etterkant av en kriminell handling. I forhold til MVK er dette et gjentakende problem, et problem som kan analyseres og tiltak kan iverksettes ved bruk av en POP-analyse (Lie, 2011).

En god POP-analyse bør involvere samarbeid med andre aktører, for eksempel lokalsamfunnet og næringslivet. Goldstein, (sitert i Lie 2011), introduserte begrepet problemeiere. Politiet skal analysere og identifisere de aktører som har mulighet til å påvirke de bakenforliggende årsaker til at kriminalitet oppstår, og derigjennom involvere andre aktører til å bidra til det kriminalitetsforebyggende arbeid. Allikevel er det politiet som har det overordnede ansvaret for det kriminalitetsforebyggende arbeidet (Lie, 2011).

4.5 Situasjonell forebygging

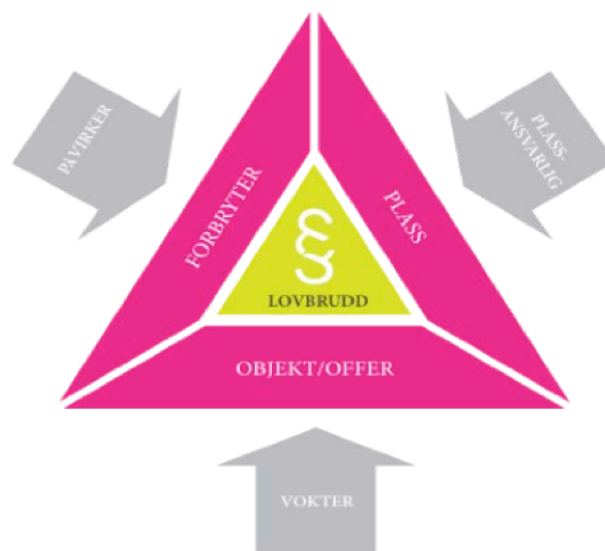
Lie (2011) beskriver at hovedformålet med situasjonell forebygging er å endre de fysiske omgivelsene i en kriminell handling. Dette kan enklere forklares om man bruker rutineaktivitetsteoriens kriminalitetstriangel, der lovbruddet er den kriminelle handlingen og de ulike elementene kan sees på som de fysiske omgivelsene. Kriminalitetstriangelet fremhever forbryter, objekt/offer og plass som elementer. Å gjøre tiltak i form av materielle anordninger som for eksempel gjerder, låser og alarmer for å endre eller påvirke de ulike elementene i kriminalitetstriangelet vil derfor være målet (Lie, 2011). Grunntanken er at politiet og øvrige ikke skal endre gjerningspersonen, men endre de fysiske omgivelsene slik at det skal bli vanskeligere for gjerningsperson å begå et lovbrudd. Det som er særlig interessant med situasjonell forebyggende metode er at tiltakene er kostnadseffektive, enkle og praktiske. Bakgrunnen for dette er at informasjonen om tiltakene lett kan nås til publikum via media, politiet arbeider oppsøkende mot personer og områder som tidligere har vært utsatt for MVK.

Innenfor metoden situasjonell forebygging er det derimot flere utfordringer. Blant annet forflytningsproblematikken, å gjøre ofrene til problemeiere og andre som blir nevnt i drøftelsen. Forflytningsproblematikken utformer seg der gjerningspersoner merker at tiltak er satt inn i et område, og kan velge å forflytte seg til andre distrikter eller områder. Det kan imidlertid utarte seg en positiv omfordelingseffekt. Med dette menes at gjerningsmannen tror

de tiltak som er iverksatt er mer utbredt enn det de er, og velger av den grunn å avstå fra den kriminelle handlingen (Lie, 2011).

4.5.1 Rutineaktivitetsteorien

Denne teorien baserer seg på at kriminalitet forekommer når folk utfører sine daglige rutiner, det være seg arbeid, trening og sosialt. Rutineaktivitetsteorien tar også utgangspunkt i at alle mennesker kan begå lovbrudd, så lenge forholdene ligger til rette for det (Lie, 2011). Teorien tar utgangspunkt i at det foreligger tre elementer som må være tilstede for at et lovbrudd kan gjennomføres. Figur 3 viser en motivert gjerningsperson, et tilgjengelig objekt og mangel på vokter. Når vi i denne sammenheng skriver vokter, menes ikke bare politi og vektere, men også uformell sosial kontroll som naboer og forbipasserende. Clarke og Eck (sitert i Lie 2011), viser at de fleste lovbruddene inneholder alle tre elementene. I den sammenheng er det viktig å gjøre tiltak innenfor alle de tre elementene som fungerer for å forebygge mot MVK. I vår oppgave er det derfor et mål å finne ut om de tiltakene som er iverksatt fungerer sett i lys av denne teorien.

Figur 1 Kriminalitetstriangelet. Figur hentet fra Lie, (2011, s. 258) med forfatterens tillatelse.

Den innerste trekanten i triangelet viser hvordan de tre elementene motivert gjerningsperson (forbryter), tilgjengelig objekt (objekt/ offer) og mangel på voktere (plass) må være til stede

for at det skal skje vinningslovbrudd (Lie, 2011). Forbryteren blir sett på som en sulten ulv som angriper objekter og aldri blir mett. Videre er objekt/ offer de som er lette å angripe. Til slutt forklares plassen som de stedene som gjentatt blir angrepet (Lie, 2011).

Rutineaktivitetsteorien legger vekt på at vi må gjøre kriminaliteten mindre formålstjenlig, dristigere og vanskeligere å utføre (Lie, 2011). Nedenfor tar vi for oss to av de fem ulike teoriene til Clarke sitert i Lie (2011), som kan iverksettes for å forebygge. Disse er framhevet med bakgrunn i hva som er mest formålstjenlig for å redusere MVK.

1. Økt anstrengelse. Privatpersoner og bedrifter kan forhindre vinningslovbrudd ved at en øker anstrengelsen for vinningskriminelle. Det være seg i denne sammenheng å låse dørene når en hjemme, ha lypære med timer som skrur seg på, selv når ingen er hjemme, informere naboer om at du drar på ferie og ha skuddsikre glass for bedrifter.
2. Økt oppdagelsesrisiko. Den situasjonelle forebyggingsmetoden handler om å øke risikoen for å bli tatt, enn å øke straffene. I denne sammenheng er mulige tiltak å redusere anonymitet, og øke den sosiale formelle og uformelle kontrollen. Hjelpemidler i denne sammenheng kan være å hilse på kunder i en butikk, økt bruk av videoovervåkning og mer synlig politi.

Disse to overnevnte teoriene til Clark knytter seg direkte mot teorien om rasjonell aktør. Dette drøfter vi mot de tiltakene som politiet har iverksatt og i så måte i hvilken grad de fungerer.

4.5.2 Rasjonell aktør

Å være rasjonell aktør innebærer at en person gjør en avveining om å begå et lovbrudd ut fra situasjonen. Ut fra dette vil det avgjøres om handlingen gjøres eller ei. Situasjonell forebygging bygger på denne antagelsen om at vi er rasjonelle aktører (Lie, 2011). Dersom tiltakene som iverksettes gjennom rutineaktivitetsteorien fungerer, er dette noe som kan påvirke en rasjonell aktør.

Om valget faller på å begå lovbruddet eller ei handler ikke bare om de overnevnte teoriene til Clark, men også om komplekse og bakenforliggende årsaker. Dette kan være straff, tysting, levekår og oppvekstmiljø (Lie, 2011). I denne sammenheng er det som tidligere nevnt en vanskeligere måte å finne ut av disse, da gjerningsmennene vi har begrenset oss til er

utenlandske. Dette er en medvirkende faktor til om personen gjennomfører de kriminelle handlingene eller ei.

5.0 Drøftelse

Denne delen har formet seg etterhvert som vi har jobbet med teorier, studert tidligere arbeid innenfor problemstillingen og ved dialog med erfarne personer på området, spesielt intervjuobjektet. Det er flere nyanser om det proaktive arbeidets virkning. Vi ønsker å drøfte rutineaktivitetsteorien sett i lys av økt oppdagelsesrisiko og økt anstrengelse.

5.1 Plassen

I dette kapitlet trekker vi frem plassen som et element i kriminalitetstriangelet, og drøfter dette opp imot hvilken grad de proaktive tiltakene politiet bruker ovenfor MVK fungerer. Vi ønsker først å vise til enkelte tiltak intervjuobjektet introduserte oss for, for videre å vurdere fordeler og ulemper ved bruken av disse.

Hvilke proaktive tiltak kan politiet gjøre for å påvirke plassen i den grad at det blir mindre attraktivt, og dermed redusere at vinningslovbrudd i hjemmet forekommer? I følge intervjuobjektet handler det om enkle, kostnadseffektive tiltak.

Intervjuobjektet forklarte om hvor arbeidet mot MVK startet, og hvordan enkle og kostnadseffektive tiltak ble iverksatt etter elementet ”plassen” i kriminalitetstriangelet. Politimenn patruljerte i områder som var utsatt for vinningskriminalitet. Det ble utlevert flyers i postkasser hvor det ble gitt enkel informasjon om hvordan man kan beskytte seg mot vinningslovbrudd i hjemmet. Eksempler som belyser dette er å la fjernsynet stå på om dagen, lyssensor ved inngangspartiet og be naboen ta inn posten under ferieopphold. I tillegg oppsøkte polititjenestemennene ofre for vinningskriminalitet for å gi trygghetsfølelsen tilbake ved dialog og samarbeid. Dessuten var det tett samarbeid med lokal og nasjonal presse (Intervjuobjektet).

Disse enkle og kostnadseffektive tiltakene viste seg å være utfordrende, noe intervjuobjektet opplevde. Her ble vedkommende møtt med motstand fra ledelsen og kollegaer. Det var meninger som unødvendig bruk av ressurser, derav at det like godt kunne sendes flyers via posten. Polititjenestemenn kunne vært stilt til rådighet til å løse andre aktive og viktigere

oppdrag, men ble opptatt med slike ”unødvendige” oppgaver. I tillegg ble det stilt kritiske spørsmål om politiet skulle ansvarliggjøre ofrene på denne måten (Intervjuobjektet).

Intervjuobjektet forklarte at politiet alene ikke kan løse all kriminalitet. På dette område er det en gjensidig avhengighet med publikum i forhold til lokalt samarbeid. Politiet selv skal ta ansvar for den straffbare handlingen, og håndtering av gjerningspersonene, men objektseiere må ta ansvar for det de skal beskytte. Noe som kan bidra til informasjonsutveksling er opplysning til publikum via nasjonal og lokal presse, samt gjennom oppsøkende arbeid. Lie (2011) påpeker at fordelene med å ansvarliggjøre ofrene er at publikum føler seg sett og ivaretatt. *”Vi må få den vanlige mannen i gaten til å gjøre noen grep, når vedkommende har gjort disse grepene, og det fremdeles forekommer kriminalitet; da kommer politiet inn å gjør en god jobb for å avdekke den kriminelle handlingen”* (Intervjuobjektet).

Muligheten for at hyppig patruljering på enkelte områder kan gå på bekostningen av trygghetsfølelsen, ettersom befolkningen kan se politiet oftere enn før. Det kan da gi et inntrykk av at det har skjedd noe kriminelt. Generelt kan en si at den formelle sosiale kontrollen økes i område, og dette kan gå på bekostning av den uformelle. Dette begrunnes med at jo oftere politiet og andre offentlige instanser er tilstede for å forebygge kriminalitet, desto mindre blir det sosiale engasjementet. I tillegg kan økt formell kontroll og synlighet påvirke trygghetsfølelsen til publikum, både positivt og negativt (Lie, 2011).

Ved at politiet er tilstede og synlige kan dette føre til økt trygghetsfølelse blant publikum. Den økte trygghetsfølelsen kan føre til at flere ønsker å være ute ved kveldstid, være borte fra huset over lengre tid, ettersom relasjonen og tilliten mellom publikum og politiet er bedret, samt at politiet er tilstede for å forhindre at noe kriminelt skjer i nabolaget (Aas, Strype & Bjørge, 2010).

Økt synlig politi kan imidlertid ikke automatisk føre til mer trygghet blant befolkningen. Det handler om hvordan politiet er synlig. Det å arbeide proaktivt og oppsøkende opp mot publikum er en viktig del av politiets arbeid. Dersom en øker patruljeringen og synligheten i områder hvor det er lav kriminalitet, kan dette medføre økt utrygghet fordi publikum får et økt fokus på kriminalitet (Lie, 2011).

I de tilfeller hvor det har vært høy aktivitet av MVK kan tryggheten på daværende tidspunkt i utgangspunktet være lav, og økt patruljering vil som Aas et al. (2010) og Lie (2011) beskriver trolig være positivt. Intervjuobjektet har i dette tilfellet påpekt at polititjenestemennene skulle ha en forklarende rolle og en aktiv dialog med publikum. Dette kunne virke avskrekkende og skape en form for tillitsbygging framfor en negativ effekt slik kollegaer og ledelsen fryktet.

5.1.1 Delkonklusjon

Spørsmål om de proaktive tiltakene fungerer inn mot elementet ”plassen”, er blitt drøftet med utgangspunkt i enkle og kostnadseffektive tiltak. Det være seg tilstedeværelse, oppsøkende arbeid mot publikum som er utsatt for vinningskriminalitet og samarbeid med publikum. Disse tiltakene virker til å fungere på noen områder. Ansvarliggjøring av ofre er en vesentlig utfordring. Eksempelvis kan man få et økt fokus på kriminalitet, men motsatt kan det sees ved at politiet er aktivt kommuniserende med publikum, gjennom synlighet og økt tillit.

5.2 Objekt/offer

Det som kan påvirke objekt/offer er som kriminalitetstriangelet viser voktere (grå pil i figur 3). Voktere vil i denne drøftingen omhandle den formelle vokter, altså politiet. Den uformelle kontrollen er *kun* drøftet i punkt 5.1, men er like gjeldende i dette punktet. I dette avsnittet vil vi trekke frem samarbeid på tvers av distriktsgrensene, delt kunnskap, og interesse som eksempler på proaktive tiltak i arbeidet med forebygging av MVK.

Så hva kan politiet som vokter gjøre for å påvirke objekt/offer som et element slik at politiet i sin helhet kan redusere vinningslovbrudd i Norge? I følge intervjuobjektet handlet det om et tett samarbeid mellom de ulike politidistriktene.

I Norge har politiet forsøkt å samarbeide på tvers av distriktsgrensene når det kommer til å forebygge mot MVK. Dette vises gjennom Operasjon Grenseløs og tidligere prosjekt som Majorstua prosjektet. Operasjon Grenseløs er et prosjekt som fremdeles gjør seg gjeldene, hvor målet er at de 4 politidistriktene som er i prosjektgruppen reiser rundt til distrikt som er berørt av MVK (Hansen, 2010). Intervjuobjektet trekker frem at samarbeid mellom ulike politidistrikter fungerer til en viss grad, uavhengig av Operasjon Grenseløs, men når det kommer til stykket opplever man at samarbeidet ikke fungerer på enkelte områder. Dette begrunnes med at hvert distrikt har fått en viss mengde øremerkede midler som skal brukes på tjenestemenn, utstyr et cetera. Det som ofte hender er at politiet stopper ved distriktsgrensen,

da politiet ikke har kapasitet eller økonomi til å arbeide for andre distrikter. I tillegg vil problemet også oppstå når det distriktet som blir berørt av MVK ikke har kapasitet til å overta ved grensen. En mulig løsning slik Hansen (2010) ser det, kan være å ha en samlet pott med øremerkede midler for MVK som skal gis til hvert enkelt distrikt, som anvendes ved overstigende hjelp fra et distrikt til et annet.

Intervjuobjektet påpeker at samarbeidet har fungert på mange områder, men problemene har oppstått dersom MVK har forflyttet seg over til distrikter som ikke har et slikt målrettet arbeidet. Det ble påpekt at i noen tilfeller har intervjuobjektet opplevd å forfølge MVK fra sitt distrikt, og videre forfølge gjennom et annet distrikt som ikke hadde kapasitet til å ta over. Politiet ønsket ikke slippe bilen, og Operasjon Grenseløs spilte en viktig rolle, de tok over.

Det er derimot andre utfordringer som gjør at det ikke finnes en svart og hvit løsning på dette problemet. Prosjekter blir avsluttet, tjenestepersoner bytter arbeid og det er kultur i etaten for hva som er interessant å jobbe med og hva som blir sett på som ”skikkelig” politiarbeid (Winsnes, 2011 og Hansen, 2010). Ofte griper politiet inn ved anmeldelse eller ved oppkall fra operasjonssentralen, såkalt hendelsesstyrt politiarbeid (Hansen, 2010). Det vil være ønskelig å ha både det Lie (2011) kaller kunnskapsstyrt politiarbeid og det Finstad (2000) kaller erfaringsbasert politiarbeid.

Dette er også noe intervjuobjektet er opptatt av. Det vises til holdninger, føringer og tanker om hva politiarbeid skal være. Intervjuobjektet fortalte at tjenestemenn kan være for opptatt av den operative delen av arbeidet. Man skal pågripe på fersk gjerning og kjøre biljakt. Man har et jaktinstinkt. Driften kan sees på som så stor, at man har lite moro av å være i forkant. Dersom en forhindrer det, blir den andre operative delen med pågripelse og biljakt mindre. Derfor kommer det motstand. Det har ”køkt”, dersom det har vært snakk om at politiet skal være postbud. Det var til å med interne diskusjoner innad blant de som jobbet målrettet mot MVK (Intervjuobjektet).

Hansen (2010) viser til at distriktsgrensene burde vært uten betydning slik at man kunne styrt mannskap og innsats der hvor det geografisk skjedde lovovertrædelser i de ulike tidsrommene. Samtidig ser man resultater som flere distrikter har fått til uten disse flytende grensene. Enkelte saker i både intervjuobjektets distrikt og grenseløs distriktene synes å gi individualpreventiv virkning på involverte personer over en viss periode (Hansen, 2010).

Forbryteren viser tegn til å opptre som en rasjonell aktør. Det skjer en inkapasitering av gjerningspersonene, dermed hindres de å begå vinningslovbrudd i hjemmet over en periode. Samtidig kan det se ut til at økt oppdagelsesrisiko og økt anstrengelse fører til at gjerningspersonene ligger lavt i perioder hvor politiinnsatsen i området er høyt (Hansen, 2010 og Intervjuobjektet).

Likevel viser det seg at problemene er mer komplekse enn som så. Gjerningsmennene flytter seg derfor til andre områder når de merker at det er satt inn tiltak i distriktet. De situasjonelle tiltakene som blir satt inn kan føre med seg noe negativt, forflytningsproblematikken. Så lenge gjerningspersonene finner det lønnsomt å begå mobil vinningskriminalitet, kan forflytning skje. Forflytning kan skje både geografisk, metodisk, tidsmessig og ved ny type kriminalitet (Lie, 2011). Intervjuobjektet har sett og merket forflytningsproblematikken. Dette har gjort seg synlig ved at andre type lovbrudd har gjort seg gjeldende og lovbruddene har blusset opp i andre distrikter;

Når det skjedde masse villa-innbrudd i distriktet, skjedde det også masse i grenseløsdistriktene. Med samarbeid med grenseløs ble det stille en hel uke, for deretter å blusse opp igjen. Dette viste seg gjennom at MVK fant nye veier inn i distriktet som ikke ble kontrollert. Deretter fant man hvor man kunne sette inn nye støt. Etter dette viste det seg at et nytt område utenfor disse distriktene fikk problemene (Intervjuobjektet).

Dessuten har denne midlertidig preventive virkningen gitt enda en utfordring. Ledelse og kollegaer har ønsket å minske fokuset på innsatsen mot MVK ved ønsket resultat og motstanden til det målrettede arbeidet blir større. Prosjekter nedlegges og målrettet arbeid mister fokus, som gjør at bekymringen er stor om at MVK gjenopptar de kriminelle handlingene (Intervjuobjektet). Videre kan fremstillingen av hvordan politiet ved intervjuobjektets distrikt jobber også sammenlignes med grenseløs distriktene. Dette kan gi en sammenlignbar indikasjon på arbeidet, problemene, hvilke tiltak som iverksettes, og om tiltakene fungerer på landsbasis. Hansen (2010) har i sin evalueringsrapport vist til hvordan det er blitt jobbet mot MVK. Operasjon Grenseløs har på samme måte iverksatt mange av de samme arbeidsmetodene som intervjuobjektets distrikt og møtt på de samme utfordringene. Prosjektet har vært gjennom ulike faser og problemstillinger, som er et ganske vanlig fenomen innenfor prosjekter. Fasene deles inn i forberedelses-, start-, gjennomførings- og

avslutningsfasen har risikofaktorer, som kan være: *”Endringer i bemannings situasjonen, økt arbeidsmengde, uklarheter i ledelsesstruktur, usikkerhet i forhold til avgjørelsesmyndighet, ulike oppfatninger i målsetning, vanskeligheter med økonomiske rammer (...)*” (Hansen, 2010, s. 8).

For å drøfte i hvilken grad det konkrete arbeidet fungerer, velger vi å trekke frem kunnskap, interesse, ressurser og konflikter for å belyse hvor utfordringene eventuelt ligger. Egne erfaringer gjennom praksisåret, grenseløs rapporten og intervjuobjektet belyser dette på ulikt nivå, samt at det underbygges med forskning og erfaringer.

Ledelsen er en viktig faktor på hvordan ressursene skal bli benyttet. Intervjuobjektet påpekte at polititjenestemenn fikk flere arbeidsoppgaver som skulle prioriteres, både arbeid rettet mot forebygging av MVK, og ”vanlig” politiarbeid. Mengden av arbeid rettet spesielt mot MVK kunne fort bli nedprioritert. Utfordringer så man også om personer byttet stilling eller at arbeidet ble forflyttet over til andre. Kunnskapen og interessen til tjenestemennene var da en viktig faktor på om arbeidet ville bli gjennomført på samme måte og om det ville bli tillagt like stor vekt som tidligere. Dessuten ble det utfordrende ved motstand fra personer som ikke hadde en spesiell interesse for arbeidet (Intervjuobjektet). Hansen (2010) har påpekt at polititjenestemenn som jobber målrettet mot MVK må ha engasjement og dedikasjon til arbeidet.

Intervjuobjektet bestilte en analyse på hver enkelt sak som mest sannsynlig var begått av MVK for å se hva politiet foretok seg på stedet i form av straksetterforskning, og etterforskning i etterkant. Analysen viste at tjenestepersoner på åstedet tok i mange tilfeller feilvurderinger som kan ha bakgrunn i manglende kunnskap om etterforskning mot MVK. Her ser man tydelig at intervjuobjektet har foretatt en POP-analyse. I etterkant ble problemet kartlagt, analysert, tiltak blir iverksatt og evaluering gjennomført. På denne måten fikk man et mer effektivt og målrettet politisamarbeid (Lie, 2011).

Hansen (2010) viser på sin side at samarbeidsprosjektet har ført til en kunnskapsdeling og utarbeidelse av felles rutiner ved for eksempel innbringelse av vinningskriminelle. Før denne kunnskapsdelingen ble det i flere tilfeller ikke foretatt signalering av gjerningsperson, manglende kontroll av ID-dokumenter og av kjøretøy. Intervjuobjektet viser til de samme tendensene. Dette ble gjort via daglige paroler om oppdateringer i kriminalitetsbildet fra

personer som jobbet aktivt mot MVK i distriktet. Tiltakskort med tips og føringer for hvordan man bør håndtere mulige MVK ble utarbeidet. At det blir opprettet informasjon og retningslinjer på kompetansedeling (KO:DE) er også noe som bidro til kunnskapsdeling. Kunnskapsdelingen mellom polititjenestepersoner på ordensavdelingen og fra de som jobbet målrettet mot MVK ble bedret på bakgrunn av dette. Polititjenestemenn på ordensavdelingen fikk en bedre forutsetning for å gjøre et godt arbeid som en del av en målrettet patruljering. I tillegg ble det utarbeidet maler for blant annet åstedsundersøkelse spesielt rettet mot vinningslovbrudd, og rundspørring. Intervjuobjektet merket at kvaliteten på etterforskningen bedret seg på bakgrunn av dette. Slik kunnskapsdeling som nevnt ovenfor gjorde utslag i en forståelse av hvorfor konkrete taktiske og tekniske gjøremål på stedet var viktig (Intervjuobjektet).

Winsnes (2011) trekker frem at kulturelle barrierer innenfor etaten kan føre til utfordringer. Ofte er det annet arbeid som er mer interessant å jobbe med; noe som gir resultater og hvor konkurranse er gjeldende. Det proaktive arbeidet hvor resultater tar tid, kan i mange tilfeller derfor virke kjedelige og lite givende (Winsnes, 2011). Dersom man ikke har spesiell interesse om å skaffe seg kunnskap rettet mot forebygging av MVK, kan det være at kunnskapen ikke blir ivaretatt og videre arbeid etter endt prosjektperiode kan dermed forsvinne. Om kunnskapen forsvinner kan dette være utfordrende om MVK virksomheten vedvarer (Lie, 2011).

Gjennom praksis har vi opplevd hvordan disse kulturelle barrierene mellom tjenestemenn spiller inn på arbeidet. Mange polititjenestepersoner har et såkalt jaktinstinkt, altså at vi skal fange tyver på fersk gjerning og ferske spor. På et vis har tanken vært at narkotikakriminalitet og andre kriminelle handlinger er lettere å gå etter enn MVK. MVK er mer omfattende, vanskeligere å oppdage og etterforske enn for eksempel narkotikakriminalitet. På samme måte vil det proaktive arbeidet være tidkrevende. Prøt på piketten om arbeid mot MVK, uttrykk om manglende interesse og hvilke oppgaver som blir prioritert på patrulje viser seg. På et annet vis har vi opplevd stor interesse når det har kommet konkrete opplysninger fra KO:DE og arbeidsmetoder mot MVK.

5.2.1 Delkonklusjon

I dette avsnittet har vi sett at samarbeid er nøkkelen til suksess. Eksemplifisert gjennom Operasjon Grenseløs, samt samarbeid med andre politidistrikter. Allikevel sees det at

kriminelles forflytning er et problem som kan oppstå ved bruk av situasjonelle tiltak. Med henblikk på samarbeid som proaktive tiltak sees det at både kunnskap, interesse og kulturelle barrierer innad i politiet kan være vesentlige utfordringer. Således er det ønskelig at det rettes et større fokus mot KO:DE som et verktøy, hvor en kan innhente kunnskap, herunder om MVK.

5.3 Forbryteren

Den motiverte gjerningsperson, som i et av de tre elementene i kriminalitetstriangelet vil vi drøfte i dette avsnittet. For å utforske i hvilken grad de proaktive tiltakene fungerer inn mot elementet forbryter, har vi valgt å trekke inn effektivisering av etterforskningen ved dannelse av ulike team med spesiell kompetanse mot MVK. Mulig tiltak ifølge intervjuobjektet kan være utarbeidelse av felles rutiner ved stans av mulig MVK sine kjøretøy.

Så hva kan politiet gjøre for å gjøre vinningslovbrudd i Norge mindre tjenlig for gjerningspersonene? I følge intervjuobjektet handler det om å effektivisere etterforskningen, og danne ulike team i distriktene med spesiell kompetanse innenfor dette området.

Intervjuobjektet påpekte at et mulig tiltak er å innføre gode rutiner når det gjelder stans av kjøretøy, for eksempel en felles veileder for alle distrikter for hvordan man sjekker kjøretøy og kontrollerer dette opp imot eventuell MVK virksomhet. For å forebygge mot MVK er det ønskelig med mest mulig informasjon om utseende på personer, samt kjøretøy, og dette kan igjen legges inn i MVK prosjekt i Indicia. Som følge av dette merker gjerningspersonen at politiet er ”på”, og at politiet er klar over at det er MVK i distriktet. Når en underlegger eventuelle gjerningspersoner en slik kontroll kan det være vanskeligere å begå vinningslovbrudd i hjemmet, da politiet har så mye informasjon lagret i et prosjekt. Vi kan si at de kriminelle foretar en kost-nytte tenkning hvor fordelene veies opp imot ulempene. Dette kan demme opp mye MVK virksomhet en stund, og vil således ha en preventivt virkning.

Dersom politiet merker at MVK virksomhet går ned, kan en miste fokuset på dette området. Det gode arbeidet som legges ned kan sies å fungere midlertidig da en ikke følger opp det gode arbeidet. I tillegg kan en slik situasjonell forebyggende tilnærming ha uønskede virkninger, altså en geografisk forflytning av problemet. Slik som Kripos sin definisjon på MVK viser, er de mobile, og derfor kan og vil problemet forflytte seg over distriktsgrensene.

Forflytningen vil skje så lenge gjerningspersonen finner fordelen større en ulempene. Et praktisk eksempel fra intervjuobjektet vises i sitatet under punkt 5.2. Dersom dette distriktet ikke har satt inn situasjonelle tiltak ovenfor MVK, kan problemet vedvare (Lie, 2011).

Det kan imidlertid skje en positiv omfordelingseffekt ved at gjerningspersonen merker tiltakene i et distrikt, og gjerningspersonene tror de situasjonelle tiltakene er mer utbredt enn det de er. I følge Lie (2011) kan den positive omfordelingseffekten forklares med to ulike mekanismer; avskrekkende og minsket attraktivitet. Avskrekkende i den form at det å bli stoppet og kontrollert i så stor grad kan avskrekke, da risikoen for å bli tatt etter mistanke for MVK virksomhet er større. Minsket attraktivitet ved at gjerningspersonene kan tro at kontrollen er lik over store deler av landet (Lie, 2011).

Intervjuobjektet underbygger hvordan den positive omfordelingseffekten viser seg i praksis. Intervjuobjektet forklarte at det var et samarbeid som fungerte opp mot 100 % i forhold til ferjer og diverse grenser. Kripas har internasjonal kontakt med blant annet Interpol² via direkte observasjon i Schengen informasjonssystem (SIS). Intervjuobjektet fortalte at Kripas sjekket passasjerlister ved første ferjeovergang inn i landet og videre fra innlandsferjer og inn til distriktet. De sjekket også listene på aktuelle fly og biler. Kripas kontaktet intervjuobjektet direkte slik at de fikk sporet opp bilen da den ankom distriktet. Politidistriktet gjennomførte kontroll eller forfølgelse av kjøretøy for å oppklare lovbrudd på fersk gjerning og ferske spor i flere tilfeller (Intervjuobjektet).

I enkelte tilfeller glipper det ved sjekk av passasjerlistene. Da oppdager man ikke at MVK har vært der før det har blitt gjort innbrudd. Bilene kan derfor også kjøre gjennom distriktet til andre steder for å gjøre ”raid” uoppdaget. Her er det dessuten utfordringer i prioriteringer ved overtakelse av forfølgelse over distriktsgrensene. Man kan derfor stille seg spørsmålet i hvilken grad tiltakene innenfor samarbeidet fungerer? ”*Det vil vel alltid være utfordringer ved samarbeid*” (Intervjuobjektet).

I og med at MVK er blitt et voksende problem i Norge, anser vi det som viktig at alle politistudenter og utdannede er informert om tiltak som kan settes i verk. Således er det viktig

² ”Interpol er et viktig organ for bekjempelse av grenseoverskridende kriminalitet, både innenfor og utenfor Europa” (Politiet, 2011).

med kunnskapsdeling. Det er kanskje ønskelig at de som sitter med passende kompetanse lærer opp dem som kan ha nytte av denne informasjonen.

Et mulig resultat av en effektivisert etterforskning, samt økt kompetanse som drøftet tidligere, kan gi høyere oppklaringsprosent. Høyere oppklaringsprosent kan gi økt trygghetsfølelse og tillit. Dette begrunnes med at verdigjenstander i større grad kan bli tilbakelevert til ofrene. Dette kan også føre til inkapasitering av gjerningspersonen, og dermed øke oppdagelsesrisikoen for gjerningspersonen (Hansen, 2010). Politiinspektør Kjell Johan Abrahamsen kommenterte i ”politilederen” at fengselsstraffen i Norge ikke er streng nok til å skremme MVK fra å begå nye kriminelle handlinger. Dette kan være en av flere medvirkende årsaker til at Norge er et attraktivt land å begå vinningslovbrudd i (Politilederen, 2012). Allikevel påpeker Hansen (2010) at det også foreligger individualpreventive hensyn, da det kriminelle nettverket er blitt uskadeliggjort for en periode.

Et viktig spørsmål som en følge av dette er da om dette gir en allmennpreventiv virkning. Situasjonell forebygging og allmennprevensjon i seg selv er ment å ha en avskrekkende effekt. I kontrast til situasjonell forebygging som er knyttet til risikoen for å bli oppdaget, er allmennprevensjon knyttet til straffen (Lie, 2011). Vurderinger om straffen har en innvirkning på om tiltakene fungerer kan vises dersom MVK kommer tilbake til Norge etter utvisning og straff. En rasjonell aktør vil kunne vurdere straffesanksjonen. Det må være en antagelse om at strengere straff og straffelignende reaksjoner kan føre til at MVK ser etter andre områder som ikke har like strenge strafferammer. Der risikoen er minst, ønsker en å begå vinningskriminalitet. *”Det er en gammel sannhet innenfor kriminologien at det er oppdagelsesrisiko mer enn straffens lengde som virker preventivt”* (Nadheim, 2013, 8. avsnitt).

5.3.1 Delkonklusjon

I dette avsnittet har vi trukket frem effektivisering av etterforskning med gode arbeidsrutiner samt dannelse av ulike team innad i distriktet med spesiell kompetanse på området. Her blir positiv omfordelingseffekt trukket frem som en fordel ved tiltakene. Allikevel ligger utfordringen ved geografisk forflytning av problemet, og glipp ved politisamarbeid over distriktsgrensene.

5.4 Vurdering av proaktive tiltak sett i lys av statistikk

I denne delen av drøftelsen skal vi trekke frem tall tatt fra evalueringsrapporten til Operasjon Grenseløs, samt vise til tall fra KRÅD. I den sammenheng ønsker vi å belyse i hvilken grad det proaktive arbeidet rettet mot MVK fungerer. Sammenhengen i utviklingen helt fra 2008 til 2012 kan vise til i hvilken grad tiltakene fungerer. Utviklingen kan sees i sammenheng med de tre elementene i kriminalitetstriangelet, hvor det vises til hvilke tiltak politiet har iverksatt for å passivisere dem.

Som tallene fra Operasjon Grenseløs, viste tall fra intervjuobjektet også nedgang i vinningslovbrudd i 2010. Nadheim (2013) viser til at disse gode resultatene helt tilbake fra 2009 kan være et utfall fra flere faktorer, hvorav tiltak i hjemmene, med sikring av boligen kan ha vært en viktig del (Lie, 2011). Dessuten ble samarbeidet i Operasjon Grenseløs opprettet. *”Prosjektet innebærer en målrettet, felles innsats mot mobile vinningskriminelle – med tanke på samordning av etterretning, etterforskning og irettføring”* (Nadheim, 2013, 7. avsnitt). Det er som kjent vanskelig å være i forkant ovenfor MVK. Der det blir jobbet målrettet mot MVK blir deler av arbeidet karakterisert som reaktivt, men det er ikke et typisk kjennetegn. Måten det arbeides på som sitatet fra Nadheim overfor viser, handler om å jobbe proaktivt. Dette finner sted både i etterforskning og etterretningsarbeidet, og vil være en ressurskrevende, arbeidsintensiv prosess. Det arbeides kunnskapsbasert med tanke på kreative-, analytiske- og planmessige oppgaver (Hansen, 2010). Kunnskapsbasert politiarbeid blir av Finstad (sitert i Lie, 2011, s. 324) definert som: *”(...) at den enkelte politiansatte går vitenskapelig til verks ved å systematisere sine egne erfaringer, og ved å forholde seg til og anvende annen type kunnskap enn sin egen”*.

Både intervjuobjektets distrikt og Operasjon Grenseløs virker til å gå grundig til verks med godt kunnskapsstyrt politiarbeid. Killengreen, gjengitt i Lie (2011), hevder at politiet har mange gode prosjekter med vellykkede resultater. Trolig kan det gi signaler på at arbeidet og utviklingen av kunnskap om jobbing mot MVK har fungert i stor grad. MVK kan ha tatt en nytte-kostvurdering av at de ble sett (gjennom fotografering) og kontrollert av politiet ved blant annet trafikkkontroller.

Tallene som vi har introdusert er ikke en fasit på problematikken, det er andre faktorer som spiller inn på statistikkens virkelighet, eksempelvis endring i føring av statistikker. Dessuten har vi ikke klart å få tall på hvor mange pågripelser, varetektsfengslinger, straffesaker eller domfellelser det var før Operasjon Grenseløs ble opprettet. Samtidig viser politidirektør Humlegårds uttalelse om kriminalstatistikken for 2012 et annet perspektiv; han viste til at bare 15 % av vinningslovbrudd ble oppklart (Nadheim, 2013). Vi kan derfor spørre oss om nedgangen i anmeldelsestallene er årsaken til nedgang i kriminaliteten, eller om det finnes enda større mørketall? Eller kan nedgangen skyldes politiets svake oppklaringsprosent ved at ofrene for vinningslovbrudd unnlater å anmelde? Dette er motsigelser som er svært vanskelig å få et nøyaktige svar på, men som kan undersøkes. Dersom det er slik at folk anmelder mindre etter den store nedgangen, kan det ikke fullt og holdent være eneste faktor i den drastiske nedgangen. Dessuten kom nedgangen i tidsrommet ved opprettelsen av Operasjon Grenseløs, starten av intervjuobjektets fokus mot MVK og andre vekkere fra regjeringen. Det vil derfor gi en indikasjon på at det arbeidet som ble iverksatt ved de ulike partene trolig har fungert i stor grad.

6.0 Avslutning

MVK er en nasjonal og internasjonal utfordring som får stor offentlig oppmerksomhet (Kripos, 2012). I denne oppgaven har vi fordypet oss i problemstillingen, i hvilken grad de proaktive tiltakene politiet anvender ovenfor MVK fungerer. Prosessen rundt oppgaveskrivingen har vært krevende, da det foreligger lite teori om hvordan politiet kan forebygge MVK. Vi har dermed måtte lese svært mye litteratur for å kunne besvare problemstillingen vår. Vi valgte å gjennomføre et intervju med en polititjenesteperson, og dette hjalp oss til å kunne få en mer komplett og spennende oppgave.

For å kunne vurdere i hvilken grad de proaktive forebyggende tiltakene fungerer, viser det seg at samarbeid er nøkkelen til suksess. Det påpekes at samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt er viktig for å forebygge MVK. Distrikts-overskridende bistand, nok ressurser og kunnskapsstyrt politiarbeid virker å ha en positiv virkning. Bakgrunnen for dette er at vi får et mer effektivt politi, og en mer effektiv og målrettet etterretning og etterforskning. Dette har vi belyst gjennom ulike statistikker som er hentet fra evalueringsrapporten, og gjennom tall fra KRÅD.

Intervjuobjektet hjalp oss i å få et større innblikk i det reelle arbeidet som blir gjort, både av tjenestepersoner som jobber operativt, og av tjenestepersoner som jobber med etterforskning. Tiltak ble iverksatt etter de riktige momentene i en situasjonell forebyggende metode, med POP som bakteppe. Tiltakene var enkle og kostnadseffektive, og ble iverksatt på "hot spots" og med riktig virkemidler. Allikevel påpekte intervjuobjektet at problemene oppstod når ulike prosjekter legges ned, samt at polititjenestepersoner med kunnskap innfor forebygging av MVK bytter stillinger. Mye av arbeidet som tidligere ble gjort, ble ikke fulgt opp. Her kreves det en sterk og tydelig leder, kunnskapsdeling og nok ressurser.

MVK er en ikke-homogen gruppe, nettopp fordi de er høyst spesialister på sitt område, mobile og har lav tilknytning til Norge. Etter vårt skjønn vil dette problemet vedvare, og det er viktig at politiet følger MVK "trenden". Helhetlig viser dette altså at å jobbe proaktivt, med POP som bakteppe kan være hensiktsmessig. Stopp og sjekk av kjøretøy, felles veileder for innbringelse, registrering i Indicia, et kunnskapsstyrt politi via KO:DE og samarbeid i både inn- og utland. På denne måten står vi sterkere til å forebygge MVK.

7.0 Litteraturliste

7.1 Pensum

Aas, G., Runhovde, S., Strype, J. & Bjørge, T. (Red). (2010). *Trygghet i det offentlige rom: I åtte norske kommuner og bydeler*. (PHS Forskning, 2010:7). Oslo: Politihøgskolen.

Lie, E.M (2011) *I forkant*. Kriminalitetsforebyggende politiarbeid. Oslo: Gyldendal.

Politi-loven. (2009). *Lov av 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politi-loven) med endringer, sist ved lov av 24. april 2009 nr. 21*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

7.2 Selvvalgt pensum

Abrahamsen, K.J. (2012) *Bekjempelse av mobil kriminalitet og åpne grenser*. Hentet fra <http://www.politilederen.no/fagligforpolitiledere/politifag/637-bekjempelse-av-mobil-kriminalitet-og-apne-grenser>

Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving* (5.utgave) Oslo: Gyldendal.

Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax forlag A/S

Halvorsen, K (1993): *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Bedriftsøkonomens Forlag.

Hansen, H. (2010). *Evalueringsrapport av samarbeidsprosjektet OP Grenseløs*. Drammen: Hugo Hansen.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2009). *Organisert kriminalitet*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2009/nou-2009-15/9/6/3.html?id=569446>

KRIPOS. (2012). *Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012*. Hentet fra https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_1571.pdf

KRIPOS. (2010) *Situasjonsbeskrivelse mobile vinningskriminelle i Norge*. Hentet fra https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_854.pdf

Kvam, B. (2008) *Norge og Schengen*. Et svekket samarbeid mot kriminalitet. Oslo: Cappelen

Leth, G. og Thurén, T. (2000) *Källkritikk för internet*. Stockholm: Styrelsen för psykologisk försvar

Meld. St. 7. (2010). *Kampen mot organisert kriminalitet - en felles innsats*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-7-20102011/4/7.html?id=629185>

Nadheim, E. (2013). *Innbrudd: Norge er best i Norden*. Hentet fra <http://www.krad.no/nyhetsarkiv-alt/561-innbrudd-norge-er-best-i-norden>

Winsnes, T. (2011). *Kunnskapsstyrt politiarbeid*. Kulturelle og strukturelle barrierer i bekjempelsen av organisert kriminalitet. Oslo: Politihøgskolen.

Ørslie, G.A.R (2010). *Operasjon Grenseløs: Effektivt politisamarbeid*. Hentet fra <http://www.krad.no/component/content/article/1-nyhetsarkiv/281-operasjon-grenselos-en-historie-om-effektivt-samarbeid>

Totalt ca. 330

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1

Vi er to studenter ved PHS som skriver en oppgave om mobile vinningskriminelle. Vi ønsker deg som deltager i prosjektet og at du vil stille opp som informant for oss. Her følger litt informasjon om prosjektet og intervjuet.

Informasjonsskriv til intervju.

Tittel: Mobile vinningskriminelle

Problemstilling.

”I hvilke grad fungerer de proaktive tiltak politiet bruker i arbeidet mot mobile vinningskriminelle”?

Mobile vinningskriminelle = MVK.

Tema for intervju: I følge trusselvurderingen 2012 som er utarbeidet av Kripos, fremgår det at mobile vinningskriminelle er en nasjonal og internasjonal utfordring som får stor offentlig oppmerksomhet. Målet med intervjuet er å innhente meninger og erfaringer som du har skaffet deg gjennom mange år i politietaten i arbeidet mot MVK. Disse erfaringene og meningene er det ikke mulig å tallfeste og vi ønsker derfor å innhente data som blir nyttig i vår type oppgave.

Spørsmål: Intervjuguiden er blitt utformet med grunnlag i problemstillingen. Spørsmålene er ikke absolutte, slik at det er fullt mulig og ønskelig at du supplerer med annet du mener er viktig. Vi vil også kunne komme til å stille oppfølgingsspørsmål om det er ting vi ønsker å få en dypere forståelse av.

Hva intervjuet skal brukes til: Intervjuet brukes til å innhente dine meninger og erfaringer, som vi kommer til å bruke i vårt arbeid med bacheloroppgave. Vi vil lage et sammendrag av lydopptaket: Dette kan sende deg om ønskelig, slik at du kan komme med innvendinger om

det er noe som eventuelt kan være oppfattet feilaktig. Referatet vil vi ikke legges ved i våre oppgave, men brukes som støtte til drøftingen.

Anonymisering: I dette intervjuet ønsker vi å gjennomføre et kvalitativt intervju, men en strukturell form. Du som person vil bli anonymisert i oppgaven og vi følger taushetsplikten på lik linje med den du har som tjenesteperson. Dine meninger og erfaringer som kommer frem under intervjuet vil ikke få følger eller konsekvenser senere for deg som offentlig tjenesteperson.

Informasjon om opptak og samtykke: I tillegg opplyses det om at vi bruker lydbåndopptaker på intervjuet, slik at vi kan få så godt som mulig intervju, samt at det blir lettere for oss i ettertid å bruke de innhentede dataen fra deg i vår oppgave. Lydopptaket vil bli slettet etter transkribering. Vi gjør deg oppmerksom på at det er frivillig å delta i studiet, og du kan når som helst trekke ditt samtykke fra prosjektet.

Vi har benyttet en forsøksperson til intervjuet, for å få et komplett intervju.

I tillegg ønsker vi å spørre om du har noe skriftlig arbeid på dette feltet som er gjort. Eksempelvis kan dette være prosjekter, kronikker, rapporter eller annet type arbeid som vi kan bruke til å lære enda mer om temaet.

Vi ønsker å takke deg for at du sa deg villig til å stille som intervjuobjekt. Dette vil gjøre oppgaven mer komplett og bidra til å få en bredere forståelse for arbeidet mot MVK og samarbeidet.

8.2 Vedlegg 2

Intervjuguide.

1. Samarbeider dere med noen nasjonalt?
2. Hva mener du er viktig i et samarbeid mot MVK?
3. Kan du se noen endringer gjennom din fartstid i politiet i arbeidet mot MVK?
4. I hvilken grad mener du det proaktive forebyggende arbeidet er prioritert?
5. Benytter dere noen konkret fremgangsmåte/tiltak i arbeidet?
6. Kjenner du til hvordan andre politidistrikt arbeider med MVK?
7. Hvordan tror du sentralisering versus desentralisering kan påvirke samarbeidet?
8. Hvem burde ha ansvaret for arbeidet med bekjempelse av MVK?
9. Kan du si noe om din kjennskap til 10-punkt listen regjeringen la frem i 2010?
10. Opplever du at de som blir pågrepet/domfelt kommer tilbake å begår nye straffbare forhold?

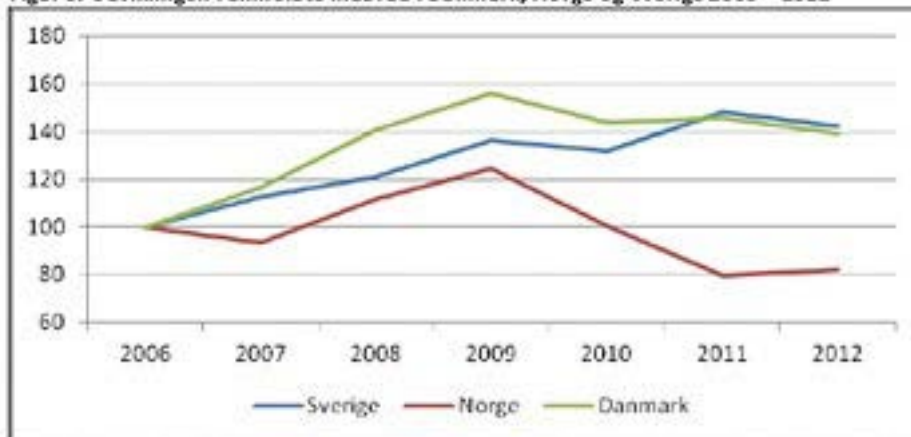
8.3 Vedlegg 3

Oppfølgingsspørsmål.

1. Politiråd, SIRENE-kontoret, desken på KRIPOS, lokale, andre distrikter, næringslivet.
2. -
3. Videreutvikling, hvor lenge har du jobbet i politiet?
4. Si noe om måltallene ser ut til å ha noen betydning?
5. knyttet til noen kriminalitetsforebyggende modell? POP (problemorientert politiarbeid), Situasjonell forebygging, lokalorientert forebygging.
6. I forhold til geografisk beliggenhet og statistikken (er det for eksempel mindre fokus der det ikke er høy kriminalitet på villa innbrudd). Er det forskjell på omfanget av utbredelsen av MVK kriminelle handlinger avhengig av hvor i Norge man befinner seg og av den grunn blir jobbet ulikt med dette.
7. Har du noen tanker rundt sammenslåingen av ulike distrikter? Kan dette medføre en lettere og bedre informasjonsflyt på et større område (Slik at det SIRENE kontorene vet, kommer raskere ned på deres nivå)?
8. Politisk styring, lover, Schengen-samarbeid.
9. Den legger fram ti konkrete tiltak rettet mot kampen mot MVK.
10. Om du gjør det, hvordan tror du tiltakene mot dem kan virke forebyggende? Er det tiltakene eller på andre områder man ikke klarer å forebygge? For eksempel at det er straffen som er problemet og ikke selve tiltakene. Kan man som en helhet tenke at tiltakene som blir iverksatt må bli en del av straffesystemet og samarbeidet.

8.4 Vedlegg 4

Figur 3. Udviklingen i anmeldte indbrud i Danmark, Norge og Sverige 2006 – 2012

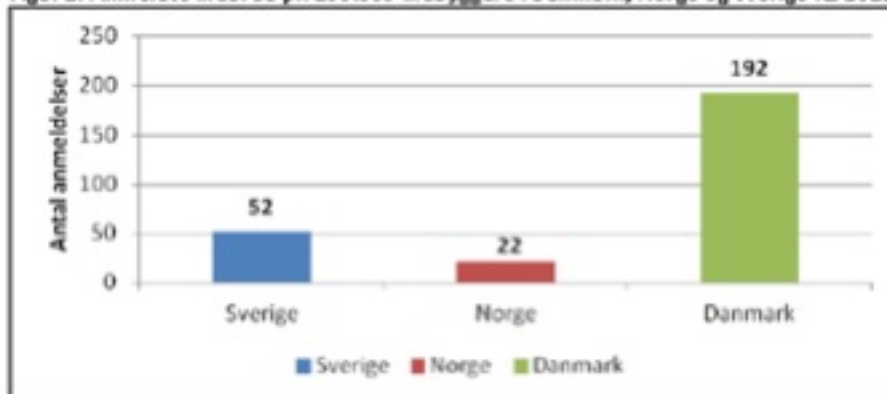

Anm: Indeks100 = 2006. Kun indbrud i privat beboelse er medregnet. Der tages forbehold for varierende anmeldelsestilbøjelighed, anmeldelsesopgørelser og forsikringsprocedurer på tværs af landene.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistiska Centralbyrån & Brå (Sverige), Statistisk Sentralbyrå & Kråf (Norge).

8.5 Vedlegg 5

Figur 1. Anmeldte indbrud pr. 100.000 indbyggere i Danmark, Norge og Sverige K1 2013

Anm: Anmeldte indbrud i privat beboelse er medregnet for 1. kvartal 2013. Der tages forbehold for varierende anmeldelsestilbøjelighed, anmeldelsesopgørelser og forsikringsprocedurer på tværs af landene.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistiska Centralbyrån & Brå (Sverige), Statistisk Sentralbyrå & Kråf (Norge).